

Mehmed Akif Ersoy, turski nacionalni pjesnik, autor državne himne

PJESNIK KIPTEĆEG IMANA

Ajet ARIFI

Mehmed Akif Ersoy rođen je 1873. godine u Istanbulu, od oca Temiz Tahirefendije (porijeklom Albanca) i majke Emine Šerife-hanume. Odrastao je na Fatihu, u mahali Sariguzel. Prvi ozbiljniji interes za književnošću pokazao je još u središnjoj ruždiji koju je pohađao na Fatihu. Tu izučava Hafizov *Divan*, *Đulistan* i *Mesneviju*.

Otac mu je bio prvi učitelj. Podučavao ga je arapskom jeziku, a Mehmed Akif je bio najbolji u cijeloj ruždiji i u znanju francuskog i perzijskoga jezika. Paralelno sa ruždijom završio je i veterinarsku školu.

Godine 1893. Ersoy se zapošljava kao pomoćnik direktora veterinarske stanice i ta mu pozicija omogućava česta stalna putovanja po Anadoliji i Rumeliji i susrete s tamošnjim svijetom. Prve godine službovanja ženi se (1895.) sa Ismeta-hanumom. Pored službe, držao je predavanja iz književnosti u poljoprivrednoj školi i Darefununu. U školskom godišnjaku je objavio svoju prvu pjesmu *Kur'ana Hitab*. U to vrijeme pjesme je objavljivao i časopisu *Sirat-i mustekim*.

ČEFINI I TURSKI BAJRAK

Nakon podnošenja ostavke iz moralnih razloga u veterinarskoj službi, Ersoy službeno posjećuje Njemačku i Saudijsku Arabiju (Nedžd i Medinu). Po okupaciji Izmira seli u Anadoliju, a onda, počevši od grada Balikesir pa do mjesta Kastamonu, obilazi ljude i na predavanjima po



džamijama govori im o legitimnoj borbi turskog naroda.

Odmah po oslobođenju Mehmed Akif dolazi u Istanbul, a nešto kasnije, na poziv Abbas Halim-paše, odlazi u Kairo. Kasnije je uvijek zime provodio u Kairu, a ljeta u Istanbulu. Predavao je turski jezik na Kairskom univerzitetu.

Bio je urednik zbornika *Sebilurreşad*.

Godine 1935. Mehmed Akif Ersoy se razbolijeva. Povratkom u Istanbul, 1936. godine, stanje mu se izrazito pogoršava tako da je 27. decembra iste godine preselio na Ahiret. Ukopan je na šehitluku Edirnekapi kraj svoga najboljeg prijatelja Baban-zade Naima. Sam je, oporukom, insistirao da se baš na tom mjestu ukopa. Jedan od njegovih najboljih prijatelja i jedan od onih koji su ga spustili u mezar, dr. Fethi Tevetoglu, kazivao je da su Akifovo tijelo pred samo spuštanje u kabur, preko ćefina omotali i u tursku državnu zastavu. Dr. Fethi je govorio: «Pred samo spuštanje Akifa u mezar naumpali su mi slijedeći njegovi stihovi:

Gospodaru, uzmi mi dušu i tijelo i sve što imam;

Samo me nikada na ovom svijetu nemoj odvojiti od moga bajraka...

Tako sam ja odmah nadošao na ideju da čovjeka koji je toliko volio svoju zastavu u njoj spustimo u njegovu voljenu zemlju.”

SAFAHAT

Godine 1920. postaje član državnog Nacionalnog parlamenta. Tursku državnu himnu ili Marš slobode, Mehmed Akif je napisao 1921. godine.

Manje je poznato da se Akif 1924. počeo baviti i prevodjenjem Kur'ana. Svoju veliku zbirku pjesama *Sahafat* pisao je u rasponu od 1911. do 1933. godine. U *Safahatu* je, zapravo, sadržan cjelokupni pjesnički opus ovog velikog pjesnika; sedam knjiga pjesama slijedećih naslova: *Safahat*, *Na Sulejmanovoj katedri*, *Glasovi Istinitog*, *Na Fatihovoj katedri*, *Sjećanja*, *Asim i Sjene*.

Akifove knjige pjesama mogle bi se predstaviti na slijedeći način:

Prva knjiga pjesama *Safahat* nastala je u vremenu od 1908. do 1910. godine. Pjesme nose karakter socijalnih i historijskih kazivanja. Kombinacija su poučne i rimovane poezije. Pjesnik u metru opjevava teške dane svoje zajednice, uz izraženu upotrebu pojmova kao što su: džamije, kahvane, mezarja, bolesnici, trgovci, mejhane, korupcija, mito, kamata itd.



Mehmed Akif Ersoy iz mlađih dana

Ova knjiga prvi put je objavljena na osman-kom pismu 1911. godine.

U knjizi pjesnik umjesto uvoda donosi pjesmu od deset stihova. Pored ove uvodne, knjiga sadrži još 42 pjesme od ukupno tri hiljade stihova.

Druga knjiga *Na Sulejmanovoj katedri* nastala je u prvoj polovici 1912. godine. Podijeljena je u devet dijelova i ima ukupno 1002 stiha. U samom početku doživjela je četiri izdanja, također na staroosmanskom pismu. Ove pjesme imaju spekulativni karakter i predstavljaju kritiku najšire zastupljenih stavova i mišljenja javnosti. Počinju opisom pogleda sa Starog mosta na Zlatni rog, Istanbul i Yeni (Novu) džamiju. Iza toga slijede opisi veličanstvene džamije *Sulejmanije*. Slike se redaju od džamijskog šadrvana, preko njezine unutrašnjosti sve do džemata koji je upravo završio s obavljanjem namaza. Predstavlja se kako nakon dove jedan uglednik («pir»), koji je obišao cijeli islamski svijet, izlazi na ćurs. Onda slijede stihovi:

Mehmed Akif

MARŠ NEZAVISNOSTI

(himna Republike Turske)

Ne boj se: neće nestati bajrak što ovim svitanjima plovi
sve dok ne zgasne zadnji odžak iz kog se viju dimovi!
Pogledaj taj bajrak, tu zvijezdu, tu zvijezdu koja sija:
to je bajrak - zvijezda samo moga naroda, više ničija!

Ne srdi se: kurban sam tvome licu, o, mlada mjesečino!
Nasmiješi se mome narodu herojskom, toj snazi ogromnoj, silnoj!
A ako nećeš, nećemo ti halaliti naša krvava liptanja:
sloboda je pravo ovog naroda koji se samo Allahu klanja!

Ja sam u Ezelu slobodan bio i zauvijek ću slobodan biti:
koji to luđak mene u okove može staviti?!
Ja sam poplava koja buja, i raste, nadmaši sve što je tišti!
Poderat ću brda! Tijesno mi je! Ja kipim, ja kipim i vrištim!

Ako je zapadna strana čeličnim zidom zazidana,
moja granica, k'o moja pluća, prepuna čistog je imana!
Ti si uzvišen! Ne boj se! Zar ovaj iman može zadavit'
čudovište «civilizacije» sa jednim zubom u glavi!

Ne daj da našu Domovinu tim splaćinama hrane:
poturi svoja leđa, zaustavi tok te bujice sramne!
I za te će svanuti obećani dani Gospodara tvoga,
otkuda znaš: možda već sutra, možda i prije toga!

Zemlja kojom hodiš...hej, pazi: to tvoja je kršna djedovina:
pomisli na hiljade ih što pod njom leže sami, bez ćefina!
Ti si šehidski sin! Poštuj svoje pretke; to je dužnost sveta!
Kad bi ti cijeli svijet dali, ti ne daj ovo parče Dženneta!

O, ko se ne bi žrtvovao za ovaj Džennet lijepi, mali:
kad bi stisnuo ovu zemlju, iz nje bi šehidi ispadali!
O, nek me Uzvišeni ostavi bez razuma i džana
prije neg' bi me ostavio bez mojega vatana!

Ya, Ilahi, počuj ovu dovu moje duše umilne:
čelo moje bogomolje nek tuđa ruka nikad ne dirne!
Ovi ezani, koje sa dva šehadeta čujem,
neka vječito po mojoj dragoj zemlji bruje!

Tada ću hiljadu puta pred Tobom na sedždi da se svinem:
iz svake moje rane, Ilahi, krvave cure godine!
Tada će moje tijelo kao ruh iz zemlje da se dignu;
i, dižući se, ja ću do beskrajnog Arša da stignem!

De i ti zajezdi i vihori se ko zore, o, Mjeseče plavi!
Halal ti bila svaka kap koju za vatan svoj iskrvavih!
Ti, k'o moj narod, vječno živiš, lica blistavoga:
sloboda mog bajraka – to hak je naroda slobodnoga!

Nezavisnost je hak, od njegova drevnog postanja,
Naroda koji se samo Jedinom Bogu klanja!

SJEĆANJE NA ŠEHIDE

Hej, oni, u krvi, pod nebeskim svodom su zaspali!
Putniče, svoj život oni su za ovu zemlju žrtvovali!
Ove evlije u turbe kameno - ne mogu stati!
Oprošteni, čekaju da ćeš im Fatihu izšaptati...

Hilvan, 27. kanunievvel 1340. (27. decembar 1924.)

Preveli: Ajet Arifi i Džemaludin Latić

فيا لظفر سدى هيا استغالم
صميم صليم امين الخيام
اوسمى صافك او باره كاهك
اوطورن اولفا - عفان ناهك
فدا هدا اولون كورمدن صليم
بر اولاره دل "بار" ربر لطف بليم
لر صا طردن شك همه صالك
فطالك عمالك صمالك صمالك

Jedna od Akifovih pjesama u rukopisu

Neću vam vaziti!

*Vidjevši me na ćursu nemojte misliti da ću
vaziti;*

*ne pripadam ulemi, neka vas ne vara moj
izgled!*

*Svakako vam fakih i objašnjavaju vjerske
propise.*

*Oni će vam pojasniti svaku nejasnoću ako je
imate;*

*nego vi mene upitajte za islamski svijet, pa
da vam o tome pričam...*

Dakle, djelo odslikava katastrofalno stanje islamskog svijeta, markira glavne izvore takvog stanja i opće pometnije muslimanskoga Ummeta kako bi se ljudi rasvijestili i stali ukraj takvom stanju.

Treća knjiga nosi naziv *Glasovi Istinitog*. Nastala je tokom 1912. i 1913. godine. Objavljena je početkom juna 1913. godine a, ima ukupno 500 stihova, podijeljenih u deset pjesama. Pjesme imaju doktrinarni, poučni obol. Pjesnik u rimovanom stihu tumači pojedine ajete i hadise (koje navodi na početku pjesme) i na taj način poziva narod na islamsko jedinstvo. Ujedno, u pjesmama se traga i za ključnim razlozima neuspjeha u balkanskim ratovima. U

ovoj knjizi, na počecima pjesama, navedeni su slijedeći ajeti: Ali Imran 26, Neml 52, Jusuf 87, Araf 155, Zumer 9, Ali Imran 110, Bekare 11 i 12 i Rum 50.

Četvrta knjiga, *Na Fatihovoj katedri*, objavljena je početkom augusta 1914. godine. Iste godine doživjela je i drugo izdanje, a na staroomanskom pismu objavljena je četiri puta. Knjiga ima ukupno 1800 stihova i bukvalno je nastavak knjige *Na Sulejmanovoj katedri*. I u ovoj knjizi isti onaj «pir» s čursa sistematski objašnjava pojmove *marifet* i *fazilet*. U knjizi su zastupljeni tendenciozni politički stihovi kojima se generalno opisuju (tj. umjereno napadaju) narod i njegovi intelektualci. U ovoj knjizi ima vjerskog lirizma, dijelom satiričkog, a dijelom didaktičkog karaktera.

Prvi dio pjesama sačinjen je u formi razgovora dvojice prijatelja koji se kreću prema *Fatihovoj džamiji* i raspravljaju o aktualnom stanju uspoređujući ga sa prošlim stanjem. Sadašnja civilizacija uspoređuje se sa nekadašnjom, eminentno islamskom. Poznato je, zapravo, da je Akif bio protivnik «savremene civilizacije», koju je u stihu opisivao kao *čudovište sa jednim preostalim zubom u glavi*, i zagovarao je povratak vlastitoj, izvornoj civilizaciji.

Peta knjiga, *Sjećanja*, svoje prvo izdanje doživjela je u septembru 1917. godine. Ima deset pjesama i 1600 stihova. U knjizi su opjevana sjećanja i zapažanja s pjesnikovog putovanja u Berlin, Kairo i Nedžd (S. Arabija). U ovoj knjizi uvrštena je i jedna od najsnažnijih Akifovih pjesama *Od pustinja Nedžda do Medine*. Pjesnikovi savremenici su navodili kako je Akif, kada god bi bio zamoljen da govori neku od svojih pjesama, citirao gore navedenu ili pjesmu *El-Uksur*.

Šesta Akifova knjiga pjesama nosi naziv *Asim* i slovi kao njegova krunska poezija. Započeta je 1919., a kompletirana 1924. godine. Ima ukupno 2292 stiha. U formi knjige objavljena je sredinom augusta 1928. godine. Pjesme u ovoj knjizi mogu se uvjetno okvalificirati kao vrsta epske poezije. Naslov knjige predstavlja, zapravo, zamišljenu, legendarnu generaciju *Asim*. To je pjesnikova idealna generacija koja bi trebala

popraviti stanje i povratiti sreću Ummetu. Akif je polagao velike nade u dolazak takve generacije. (O sličnim idealnim generacijama pjevali su još dvojica velikih turskih pjesnika: Necip Fazil Kisakurek, o «velikoj istočnoj mladosti» (Buyuk Dogu Gencligi) i Sezai Karakoc, o «generaciji otpora, buđenja» (Dirilis Nesli).

Poezija u *Asimu* teče kroz razgovor četiri osobe: Hodžazade (predstavlja ga sami Mehmed Akif), Čosavi imam (tj. Ali Ševki-hodža, učenik Akifovog oca), Asim (sin Ali Ševki-hodže) i Emin (sin Mehmeda Akifa). Oni se u tom «poetskom razgovoru» dotiču svih tadašnjih aktualnih tema.

Sedma knjiga, *Sjene*, štampana je 1933. godine u Kairu. U njoj ima 41 pjesma napisane između 1918. i 1933. godine. Ove pjesme u sebi imaju nečeg metafizičkog i predstavljaju pjesme s «pogledom na onostrano». Pjesnik u njima nastoji da kroz poetski izraz sebe bar na trenutak preda polju vječnosti. Ukratko, Akif u ovim pjesmama, s velikom dozom sjete i bola, pjeva o svom životu punom patnje, o svijetu osjećanja, o dobro napaćenom islamskom svijetu itd.

Posljednja pjesma u ovoj knjizi nosi naziv *Umjetnik* (Sanatkar) i ona je, zapravo, vrsta pjesnikovog oproštaja od ovoga svijeta. Pjesma završava slijedećim stihovima:

Zar uopće ima belaja kojeg u ovoj Kući dunjaluka vidio nisam?

Pusti sada suze, da bar, ne videći ih, konačno odem.

Veći dio Akifovih pjesama najprije je bivao objavljan u časopisima *Sirat-i mustekim* i *Sebilurrešad*. Svoju prvu pjesmu, pod naslovom *Besjeda o Kur'anu*, Akif objavljuje 2. marta 1895. godine, u zborniku *Mektep*. Objavljivao je i prijevode, tj. prepjeve na turski djela Sadia, Ibn Fariza, Lamartinea, Alexandra Dumasa, Šejha Šiblija, Ferida Vedždija, Muhammeda Abduhua i dr.

NACIONALNI ANTINACIONALIST

Akif, kao Albanac po ocu, bio je i veliki protivnik ultranacionalista, onih koji su na taj način htjeli instalirati razna podvajanja među tadašnjim turskim življem. Nije želio gušiti bilo

Mehmed Akif
ZA FATIHOVIM ĆURSOROM

*Kakvo je ono pusto polje, u daljini, tamo,
što tužno izgleda! - Zar ne znaš, to je Kosovo ravno!*

A kako bi mogao znati, moj sinko! Da, to ne znati
smiješ:

aždaha sve je progutala, kamen na kamenu ostao
nije!

Možeš li vidjeti bar jedan trag, nišane da stoje?!
Šta bi s tolikim znamenjima?! Ostade l' kućište
koje?!

Gdje su onolike bine, čardaci i sljemena,
onoliki odžaci, kojima broja nekada nema?
Ti, Jildirime, čije se zrake sreće nikada ne gase,
što u vasionu slijevaš svoje tužne glase...,
jarabbi, kako sve to sruši pobuna jedna tričava?
Na svakom kamenu ovdje hiljadu šišmiša spava!
Pogledaj zemlju Muratovu: kako je ostavljena
sama!

Pogledaj pod čijim sada, pateć' se, stenje čizma-
ma!

U kakve je kandže dasmo, i u amanet čiji!
Zar će tek Murat Prvi, padišah najmiliji,
smrviti srpsku vojsku, u svome veličanstvu,
kad ona zatrubi u gajde, strašljiva, u pijanstvu?
O, uzvišeni šehide, o, ruhu svih stvorenja,
čuješ li šta trpe krhotine, u kojima tebe nema?
Bar jedan mali zračak sa tebe 'vamo nek slijeće:
ovi se mrtvaci drukčije nikad probuditi neće!

- Kakvi to crni oblaci kreću prema vama?
- To narod ubija i kolje pobjednička kama!
Ćafiri smanjuju broj braće muslimana;
nekad se dogodi vladavina što nije propisana!
Belčim, ova sječa turkova je zbog podudaranja:¹
napili se naše krvi, do slijedećega klanja?!

Bezbeli, nije podudaranje: sve gori i frca
k'o drvljad na vatri razgorenoj kada puca!
U kakvu se zalimsku boju Kosovo zeleno boji
s juga na sjever, ka Prizrenu, Peći i Đakovi!
Sve je to sada mahšer crni od tuge što se tresel
U toj poljani nikoga nema da jedan šefa'at done-
se!

Ni maksumče u béši, čisto od grijeha, ovdje preži-
vjet' neće,
ni starac sijedi što jedva sa svoga praga se kreće!

Starac – sasječen, a maksumče – zbodeno u bije-
su:

Usirena krv i kosti bijele po naslaganom mesu!
Na vidiku - samo odžak: pepeo po bini sniva...!
Sto i pedeset hiljada ognjišta ovako sada počiva!
Pet-šest vas, fukara, zbog kojih ovaj oganj planu,
zbog vas nas Srbini i Hrvat poniziše u ovom danu!
Arnautluk i Kur'an, koji su zajedno ovdje vladali,
vi ste rastavili, zemlju u propast dali!
Vaš put: odanost Naciji, pogledajte sada...,
tu stazu na kojoj millet muslimanski strada!
Ahmačine, vi ćete prvi ovaj otrov povraćati!
Mislili ste da će vam rješenje bijeg vaš sramni dati!
Ako vas taksirat mimoide danas – ovo morate znati
-, već sutra će gromovi mozgove vaše rasparati!

Preveli
Ajet Arifi i Džemaludin Latić

¹ U osmanskome sufizmu, vlast se osvaja onda kada se
ispuni odredba, «podudaranje» sa onim što je propisano
u kismetu ili sudbini; muslimanski vladar preuzima
ključeve osvojenoga grada u kome će promijeniti njegovo
duhovno stanje usmjeravajući ga prema Božijoj Riječi
za koju se osvojeno naselje «otvorilo» - kako bi došlo
do «podudaranja» sa voljom Onoga koji daje i oduzima
vlast. Otuda se ova osvajanja nazivaju *fethom*, otvaranjem
prostora za Allahovu Riječ (od ar. *feteħa* – otvoriti). Akif
u ovim bejtovima hoće rijeti da se ponekad dogodi da se
vlast podudara, tj. vrši sa voljom Allahovom, pa ipak je
preuzmu oni koji guše tu riječ. – Op. prev.

kakva osjećanja prvotnog «nacionalnog» porijekla. U jednoj od svojih pjesama on direktno govori o tome. Ti stihovi u prijevodu glase:

«Sine, zar bi oni pjevanje uopće nazvali zanimanjem?

Prijatelji nacionalizma, što od stiha uzimaju?

Mene o tome pitajte! Da, mene, Arnauta!

*Ništa drugo i ne mogu reći osim: E, moj po-
harani zavičaju!*

Revolucionari, uplašeni od tvojih kuća:
čudovište sa tek jednim (preostalim) zubom u
glavi kojeg zovu «civilizacija».

Kada opisuju Akifovu osobenost, svi turski
književni kritičari slažu se u tome da je on bio



hrabar, jak i dobročinitelj. Nije ni borbu izbjegavao kada je u pitanju bila zaštita vjere, domovine i naroda. Nimalo se nije bojao smrti i vjerovao je da će biti šehid. Akif je sve crpio iz izvorišta vlastitog imana. On je bio protiv svega što njegov narod obezvrjeđuje i ponižava, a posebno nije podnosio niti odobravao postojanje straha u svome narodu. Najveća brana postojanju straha od bilo čega – koji je gori i od lijenosti - bila je njegov iman. On je i u svojim stihovima o tome pjevao. Ti stihovi još jednom zorno pokazuju, zapravo, njegovu zanesenost i zaljubljenost u slobodu:

«Moja ljubav za slobodom traje od samog rođenja;

zlatna lala mi nikada nije mogla biti povodac.

Ako sam mehke glave, ko to kaže da sam nacionalna ovca?

Možda se i može odsjeći, ali moj vrat se vući ne može!»

ŽAL ZA RUMELIJOM

Još davne 1969. godine književni teoretičar Remzi Oguz Arık je o Akifu rekao slijedeće:

«Najznačajnija činjenica koja nam nikada neće dozvoliti da zaboravimo Akifa jeste njegov iman. Taj njegov iman bio mu je glavni izvor i snaga za sve napore i životne poteškoće s kojima se susretao. Akif je bio istinski prijatelj. Ovaj mubarek čovjek nosi veliki značaj za naš narod. Taj narod je kraj sebe imao Akifa u trima veoma teškim periodima: Balkanskom i Prvom svjetskom ratu kao i u ratu za oslobođenje Anadolije. U vremenu gubljenja Rumelije (zapadnog dijela Osmanskog carstva), dio po dio, turski narod je mislio da je nastao kijamet, da će uslijediti katastrofa. Akif je tada bio suza toga naroda, pomagao je u ime njih da bi kasnije ovaj veliki prijatelj, uz pomoć Božijeg govora, davao svoj doprinos za eventualno ponovno oslobođenje Rumelije – Evropske Turske.»

Napose u jednom od svojih stihova Akif će kazati:

«Da, onaj ko u mome Safahatu bude poeziju tražio, to nikada neće naći!»

RAZGOVOR S MLADIMA

Ima još jedna veoma značajna činjenica o Mehmedu Akifu Ersoyu. Naime, on se u okviru poglavlja *Asim*, posebno obraćao mladima. Vjerovao je mladima i želio ih je zadužiti velikim poslovima. Njegovi konkretni savjeti mladima klasificirani su ovako:

1. vjerovati; biti pobornik imana; islam znati i živjeti;

2. važnost pridavati pozitivnoj, korisnoj nauci; umjetnošću se baviti s plemenitim ciljem;

3. puno voljeti svoju domovinu i narod;

4. izbjegavati posjedovanje grube snage, osionosti; održavati državu jakom; imati povjerenje u svoju državu i poštivati njezine zakone.

5. vjerovati, biti siguran u sebe i zbog toga puno raditi;

6. stalno biti u i za jedinstvo i zajedništvo;

7. prema strancima uvijek biti oprezan; ne zaboraviti da njihov govor može biti lažljiv iako se predstavljaju kao prijatelji;

8. ne posmatrati nijemo primjetne nepravilnosti i anomalije u zajednici već ih rješavati ali isključivo na lijep i metodološki ispravan način;

9. održavati dinamičnu vezu sa prošlošću

(vlastitom nacionalnom historijom);

10. opće probleme zajednice stavljati iznad vlastitih poteškoća;

11. zapad prihvatiti i boraviti u njemu samo radi nauke i tražiti sve moguće načine za njegovo brzo napuštanje;

12. zaustaviti loše navike i ponašanja iz prošlosti;

13. stalno biti u razmjeni mišljenja s drugima; biti lijepe (po)misli;

14. nikada ne zapasti u beznade, i

15. biti od onih koji ispravno i korisno postupaju.

Poznato je i to da je Akif volio da na poledini vlastitih fotografija ispisuje stihove. U tim stihovima ima velike duhovne dubine. Na jednoj od svojih fotografija Akif je zapisao:

Dok mi je vanjsko, pojavno lice tako izbljeldilo,

ne pitajte me za boju mog unutarnjeg izgleda; samo crnilo!

Evo, sada me je pred samim sobom osramotila ova realnost:

izgled moga lica koje nimalo meni ne slič.

NEPOSREDNO ČITANJE PRIRODE

Mehmed Akif je za sebe isticao da nije pjesnik i da njegovi stihovi nisu poezija. O tome je čak i u samim stihovima pjevao. Jedan je od rijetkih koji je sam kritizirao svoje pjesme, raspravljao o njima i izravno objašnjavao poetiku svojih pjesama. Pored svoje poezije, Akif je kritikovao i divansku poeziju. Pjesnicima je smatrao samo one koji direktno i neposredno mogu čitati Prirodu. U jednom stihu svoje možda ponajbolje pjesme «Iz pustinja Nedžda do Medine» Akif kaže:

- Oni koji sve tajne umjetnosti mogu čitati iz slike vječnosti;...

Pa ipak, Akif je pravi pjesnik. I po općem poznavanju duha poezije i po načinu njezinog pisanja, Akif nije bio obični pjesnik; on je istovremeno bio i mislilac; spoj stiha i duboke misli. Današnji veliki turski pisac Sezai Karakoc za Akifa će kazati: « To je osoba koja u sebi sintetizira istočni islam, zapadni islam i središnji islam.»

Akif je 1. jula 1936. godine, iz bolničkog kreveta, dao svoj pretposljednji intervju. Razgovor s njim obavio je Feridun Kandemir, a objavljen je u časopisu *Yedigun*. To je bilo isti dan po njegovom povratku iz Kaira, nakon punih 11 godina. Na pitanje: Kako ste napisali himnu (Istiklal marš), Akif se odmah polahko uspravio u svom krevetu i povišenim tonom, prvo citirajući jedan svoj stih iz himne, odgovorio je slijedeće:

- Rodit će se za tebe od Gospodara obećani dani...

«Takvo nešto piše se uz veliku nadu i iman. Zamislite vi to vrijeme... Da nisam posjedovao iman, zar bih mogao ovo napisati? Ja drukčije ne znam razmišljati, ne spadam u one koji na drugi način pišu. To mi ne ide od ruke. Sve što ima u meni, sva moja osjećanja prenijeta su u moje stihove... Himna nema neku posebnu poetsku vrijednost, ali zato nosi veliki historijski značaj.»

SAN O ALHAMBRI

Akif je često apostrofirao složenicu **ulvi gayeler** (uzvišeni ciljevi). Jedini je među svojim savremenici i kolegama koji je svojom poezijom sebi dao učešće u nacionalnoj borbi (Milli Mucadele). «Ja sam pjesme pisao kako bi bile od koristi zajednici», govorio je Akif. Svoju pravu i istinsku poeziju – kako je sam isticao – mislio je početi pisati nakon pobjede u toj svenacionalnoj borbi. Tačnije, zadnjih desetak godina svoga života. Sam Akif o tome kaže: «Moja razmišljanja o poeziji sada su sasvim drukčija. Najradije bih spalio svoj «Safahat» kada bih se mogao usuditi. Ono što danas napišem, sutradan mi se već ne sviđa. Ako me Allah poživi još deset godina, nastojat ću pisati (pravu) poeziju» (*Akifnama*, str 49.).

Akifova poezija mogla bi se nazvati i socijalističkom, ali nikako ne na marksistički način, već na način posebnog isticanja civilizacijskih vrijednosti za koje je bila posebno zainteresirana.

On je čitav život sanjao da spjeva velike epove o Hadždžul-vedau (Oproštajnom hadždžu), Andalusu, Istanbulu i njegovom osvajanju i Malazgirtu. Čak i u smrtnoj postelji razmišljao

je o ovome, ali, nažalost, ta želja mu se nije ostvarila.

Mehmed Akif Ersoy je intenzivno čitao pjesnike, i to na njihovim jezicima, kao što su: Lamartin, Sadi, Junus Emre, Alphons Daudet, Balzac, Fuzuli, Galip Dede i Mutenebbi.

Akifov savremenik Dženab Šahabeddin prenosi da je jednom prilikom zatekao Akifa kako čita «Quo Vadis», i to na francuskom. Začudio sam se tome – kaziva Šahabeddin – i to svoje čuđenje u upitnoj formi njemu prenio. Nakon toga Akif je dubokim uzdahom rekao: «Zašto kod nas ne ispliva neki umjetnik, pisac koji bi na sličan način, kao u ovom romanu, opisao Poslanika i njegovu četvoricu ashaba? Ah! Zašto ovakve knjige nema kod nas. Posmatrajući opise Neronovih zlodjela prema kršćanima, čovjeku dođe da zavoli kršćanstvo.»

Volio je i mnoge predstavnike arapske književnosti, a najviše slijedeće: Imrul Kajsa, Nabigu, Antaru, Džerira, Ebu Temmama, Buhturija, Ibn Fariza, Ebul Baka bin Saliha, Tehamija, Ibn Zurejka i dr. Njemu najdraži turski pjesnici bili su: Sulejman Čelebi, Jahja Kemal, Nabi, Baki, Šejh Galib, Akif Paša i Zija Paša.

Mehmed Akif Ersoy je često isticao kako pjesnik ne može biti jednako uspješan u svakoj svojoj pjesmi. Tačnije, da svaka pjesma nije poezija. I najveći pjesnici imaju takvih pjesama koje su slabije od pjesama malih i prosječnih pjesnika tako da skoro ne možete povjerovati da je to taj pjesnik napisao. Stoga, prema Akifu, pjesnika treba posmatrati i valorizirati kroz cjelovitost njegovog opusa. U protivnom, uvijek ćete donijeti pogrešne i netačne sudove. U prilog ovome, Akif je citirao riječi dvojice svojih favoriziranih pjesnika: Sadija i Metenebbija.

- «Oko koje traži nedostatak nikada ne može postati talentirano» (Sadi) i
- «Zadovoljno i blagoslovljeno oko slijepo je pred svakom vrstom falichnosti (u tekstu) isto kao što proketo oko vidi i konstruira bezbroj negativnosti» (Mutenebbi).

Svojevremeno je bilo i mnogih književnih kritičara i historičara književnosti koji su žestoko kritizirali Akifovu poeziju i osporavali joj bilo kakvu umjetničku vrijednost. Najglasniji među njima bili su: Nurullah Atac, Sukufe Nihal, Yusuf Ziya Ortac i Ismail Habib Sevuk.

KNJIŽEVNOKRITIČKE KONTROVERZE

Zajednička odrednica svim ovim kritikama i kritičarima svodi se jednostavno na činjenicu da je Akif bio javno duboko vjernički opredjeljen. Ovi i njima slični kritičari nikako nisu mogli prijeći preko te činjenice, niti su htjeli razumjeti takav pjesnički pristup. Gore citirana turska nacionalistička pjesnikinja Sukufe Nihal Akifa je optuživala za skolasticizam. Ni na koji način ga nije smatrala pjesnikom, pa čak ni onim narodnim. Ona je ovako pisala: «Akif je *ummetska* osoba.. Njegova najjača karakteristika je vjerski radikalizam. Čitajući njegov *Safahat*, na svakom mjestu, od početka do kraja, možete vidjeti samo kategorije kao što su Allah, Poslanik i sl. Cjelokupna njegova briga je islam i islamsko ujedinjenje. Ja se dosađujem dok čitam Akifa. Čitajući njega, sebe odjednom nađem među prašnjavim i memljivim medresama...»

I Yusuf Ziya Ortac je govorio da se iz svake misli i ideje Akifove rađa po «jedan svijet šerijata».

Pored navedenih prozapadnjačkih modernista, Akifa su žestoko kritizirali i, kako su sebe nazivali, istinski čuvari vjere (muhafazakarlar). Oni su ga zbog pojedinih stihova u himni optuživali za nacionalizam, šovinizam pa čak i fašizam. Za stih o pobjedi na Canakkale *Takvi heroji bili su samo još lavovi Bedra* kazali su kako namjerno obezvrjeđuje i omalovažava Poslanikove ashabe (drugove); zbog stiha *Narodu poturiše nadošlu širu, zvanu tesavvuf* okarakteriziran je za protivnika tesavvufa i nepoznavatelja duha islama; i za stihove *Crpeći nadahnuće direktno iz Kur'ana; islam moramo tumačiti prema zahtjevima našeg vremena* najdirektnije je optužen za din-dušmana i reformatora.

Kao što vidimo, za iste stvari dijametralno suprotne optužbe. Ovo možda najbolje potvrđuje da je Mehmed Akif Ersoy veliki gorostas turskog pjesništva. Pravi nacionalni pjesnik koji je bez ikakvih turbulencija i negativnih uticaja na okolinu preživio sve zlobne kritike tako da danas cjelokupna turska javnost ima identičan pogled na svoga milli šaira (nacionalnog pjesnika), na svoga Akifa.

m

Summary

Ajet Arifi

THE POET OF EFFERVESCENT FAITH

This article offers some basic information on Mehmed Akif Ersoy (1873 – 1936), Turkish poet and the Author of Turkish National anthem. In the introductory part, Ajet Arifi writes his short biography and offers a review of the famous poet's opus, along with the quotes on Akif's poetry written by Turkish literary critics. For the first appearance in Bosnian language of this truly great poet of all Muslims, our interpreters have selected some of his most interesting poems.



Detalj iz Turske kuće u Mostaru

Foto: Tarik Jesenković

موجز

شاعر فياض الإيمان

آيت عارفي

يقدم هذا المقال معلومات أساسية عن محمد عاكف أرسوي (١٨٧٣-١٩٣٦). الشاعر القومي الذي نظم النشيد الوطني للجمهورية التركية. ويبدأ آيت عارفي مقاله بالتعريف بسيرة هذا الشاعر الشهير ويستعرض أعماله، كما ينقل إلينا عرضاً لأراء الناقدین الأتراك حول شعر عاكف. ومن أجل تعريف القراء البوسنيين بشاعر أمتنا الكبير، فقد اختار لهم المتحمن أكثر قصائده اثارة